

Leopold Wagner, que, en canvi, no coneix aquests mots de l'Orient romànic, sí que ja crida l'atenció sobre el cat. *trontollar*; i sobre parents llunyans d'aquesta formació expressiva, en els parlars de Sardenya, i algun del N. d'Itàlia; per més que aquests siguin ja de forma un poc més allunyada: «è diffuso anche *ton-tonare* (Nuoro, Désulo), *tontonai* (Campidano), *istan-tonai* (Villacidro) nello stesso significato di "dondolare, barcollare": altra formazione dello stesso genere, e da paragonare al mantovano *tintinar*, *-inagar* "barcollare, traballare", cat. *trontollar*, *-llejar* (e cf. REW, 8988, s. v. TUNT-)» (RLiR IV, 12).

En definitiva no crec ja que es pugui dubtar d'aquesta formació *tron-to-*, *tran-t(r)a-* o *tran-to-*, com a creació elemental, de caràcter expressiu, i fins un poc onomatopèic, amb la seva típica reduplicació *tr-tr* o *tr-t*. Per més que, de primer, el silenci dels grans etimòlegs romanistes (M.-L., Diez, Wartburg), ens vagi reduir a conjectures. I encara que l'addició de l'element *-oll-* pogués intrigar; però ja aviat veïrem que tampoc en això no hi ha misteri, pensant en SOROLLAR tan paral·lel, *atorollar*, *penjollar*, *borbollar* etc. (recordem-nos també dels it. *barcollare*, *crollare*, *dondolare*). I considerem, així mateix, l'alternativa entre *-olar*, *-olhar*, *-alhar* que en mostren les formes occitanes.

Tanmateix la inquietud que sol deixar, a l'historiador del lèxic el vague diagnòstic «onomatopèic» o «expressiu» (hi pot haver el freqüent paralogisme que els lògics denunciaven amb la fórmula «cum hoc, ergo propter hoc») ha fet que s'hagi pensat (i jo mateix) en altres explicacions. Ja el més antic i tan benemèrit catalanòleg alemany, Eberhard Vogel, proposava fer venir *trontoll* del ll. TONITRUS, -Ūs, 'tro', si bé simplificant una mica massa el costat semàntic amb la definició 'soroll' («*trontoll*: Lärm», *Neukatal. Studien*, 46). ¿Potser va induir-li —en l'escàs coneixement, que llavors hi havia, de la filologia catalana— aquell *trontolls* pl. de Verdager? Flaca prova la d'un ús excepcional, forçat per una rima. En el verb, frases com la citada de Pous i Pagès, tanmateix molt menys usuals que les altres.

I tanmateix jo pensava, en llegir el llibre de Vogel, fa seixanta anys, que, almenys des del punt de vista morfològic, això ho hauria pogut defensar molt bé: essent la U de TONITRUS temàtica, el verb apareix de vegades, ja antigament, en la forma TONITRUARE, doncs una formació verbal diminutiva *TONITRUCULARE 'tronar somortament, lleument' ja no fóra tan lluny del significat real de *trontollar*. Si es vol també es podria partir d'un substantiu diminutiu *TONITRUCULUM, format com de GENU → GENŪCULUM; GENUCULUM > *genoll*, doncs *TONITRUCULUM **tontroll* i metàtesi en *trontoll*, tan natural com en *trempar* < *temprar*; en tot cas aquestes formacions no deixaren de proliferar en el nostre romànic, com en *batolla* *BATTUCULA de BATTUERE, FATUCULUM etc.

Val a dir que, segons la fonètica occitana i catalana, hauríem d'esperar que la -T- interna en aquesta posició se sonoritzés abans de la síncope (doncs *-nd-* i no

-nt-); però qui sap si, amb bona voluntat, fins i tot per això trobaríem una excusa convincent (sonorització ajornada per un sentiment de reduplicació?, com en *papallona* PAPILIO o en *puput* UPUA, per més que siguin casos ben diferents).

No cal dir que no ens convenç aquesta treballosa construcció, a la vista de les múltiples variants divergents, i no recents ni locals; sense comptar que és en *-oulà* la forma occitana més estesa: ben poc de *-ouïà*, més de *-aià*, i que el tipus *tràntol* aparta resoltament de *-UCULARE*. Si jo mateix hi vaig pensar bastant era rumiant que si hi hagués variants en *to-* o *ta-* sense *-r-*, tanmateix... És que en efecte quelcom d'això semblava, car hi havia un temptador parònim (o sinònim?) de data medieval, en *Las Novas del Heretge* (atribuïdes a un trobador Izarn del S. XIII, llenguatge occità central): «et issutz que molhatz / val bé mai a las vegadas, que can vos trasnuchatz, / al vent e a la plueja, ni venetz *tantolhatz*: / ieu m'estau dins cobert, belament e en patz, / ab nostres confraires que soy apariatz» (Appel, *Chr.*, 107 v. 155; PSW VIII, 56; Stichel, *Beitr. Lexik. Altprov. Verbuns*, 78, 79).

Ho dono amb context, perquè aquí hi ha coses que fan pensar en aquella vella teoria Vogel-Coromines: la tempestat amb vent i pluja ens fa pensar en la idea del TONITRUARE, la inicial *tan-* sense *r* ens fa pensar en la forma del suposat ètmon (per a la *a*, recordem el *tenaó* dissimilat que a TRONAR hem demostrat provinent de TONATIONE). ¿No hi podria haver també la idea del trontoll soferit pel daltabaix atmosfèric? (cf. supra el *trontollar* de Vayreda). Però el pasatge fou estudiat per tots els provençalistes màxims (Chabaneau, PMeyer, Appel, Tobler), ultra els citats; i tant el context com les explicacions que ells en donen coincideixen que aquí s'ha d'entendre 'enfangat i xop dels xàfec's. No sols ho indica el context, sinó que verament l'expressió ha sobreviscut en el Roergue «*se tãntonuillã, se trouillã*: se mouiller les bas de la robe, du pantalon, en passant sur l'herbe humide, dans des chemins pleins d'eau, se croter» (Vayssier). Noció que ja ens aparta enterament de *trontollar*.

Hi ha un pasatge de Marcabrú que hom havia pensat a relacionar-hi: «us es de dret, gan coreilla / c'autre son luoc li *cantuouilla*» (veg. Stichel, 25n.), pensant que puix que això no és cap mot conegut, potser seria *tantuouilla* (fàcil error), però és només en un ms., i el text correcte deu ser «e l segle que d'engan *tuouilla*» (on hom separà erròniament *engan* com *en can*, veg. Stichel, 79b).

Però tot indica que cauríem en el parany de textos mal transmesos. Perquè és probable que ni aquell *tantolhar* d'Izarn i del Roergue tingui real entitat lèxica. La fina percepció de Tobler ja va notar que el context en Izarn, amb el seu caràcter ponderatiu fa pressentir aquí l'adverbi ponderatiu *tant*: Tobler entén «venetz *tant tolhatz*» 'veniu tan xops'. Deu tenir raó; encara que no crec que hi pugui haver un derivat del nostre *toll* 'bassal', ell pensa en el fr. ant. *tooillier*, que no és gaire conegut en ll. d'Oc, però sí que ho és «*olhar*: ouiller, faire le remplage d'un tonneau; rem-